

פרק א' משנה ד (יחידה 5)

סוף זמן אכילת חמץ וזמן ביעור חמץ

מדריך למורה

לאחר שהמשניות הקודמות עסקו בזמני בדיקת חמץ, המשנה שלנו עוסקת בזמנים של ביעור חמץ ושל סוף זמן אכילת חמץ.

משך זמן לימוד מומלץ ליחידה: שיעור אחד.

מטרות

1. הישג **מושגי תוכן**: התלמיד ידע את לוח הזמנים של סוף זמן אכילת חמץ על פי הדעות השונות ושל זמן ביעור החמץ בהקשרם במשנה, תוך שהוא מקבל תזכורת מהן שעות זמניות.
2. הישג **אוצר מילים**: התלמיד יפרש את המילה "תולין" בהקשרה במשנה. התלמיד ינסח את המשפט "אוכלין כל ארבע..." בלשון ימינו תוך השלמת מילים נוספות לשם הבנת המשמעות.
3. הישג **מבנה**: התלמיד יארגן את המשנה לפי רכיבי הכאמד"ט.
4. הישג **עיון והעמקה**: התלמיד יתבונן בנקודת המחלוקת בין רבי יהודה ורבי מאיר, ויבין את הטעם לכל דעה.

פתיחה

אפשר לבחור באחת מכמה דרכים לפתוח את השיעור:

#הצפת ידע קודם מהבית: מה עושים בערב פסח? מה לא עושים בערב פסח? מתי מפסיקים לאכול חמץ שורפים את החמץ לראות שמדובר על שעות הבוקר-לפני הצהריים, ומתוך כך לדייק ולהבין את המשנה (שעות 4,5,6 לא כמו היום)

#לקרוא את המשנה ולבקש מהתלמידים לשים לב: למספרים המופיעים במשנה, איפה מוזכרת אכילת חמץ במשנה והיכן שריפת חמץ. לשאול: מה מסמנים המספרים המופיעים במשנה? שעות, זמנים. זמנים של מה?

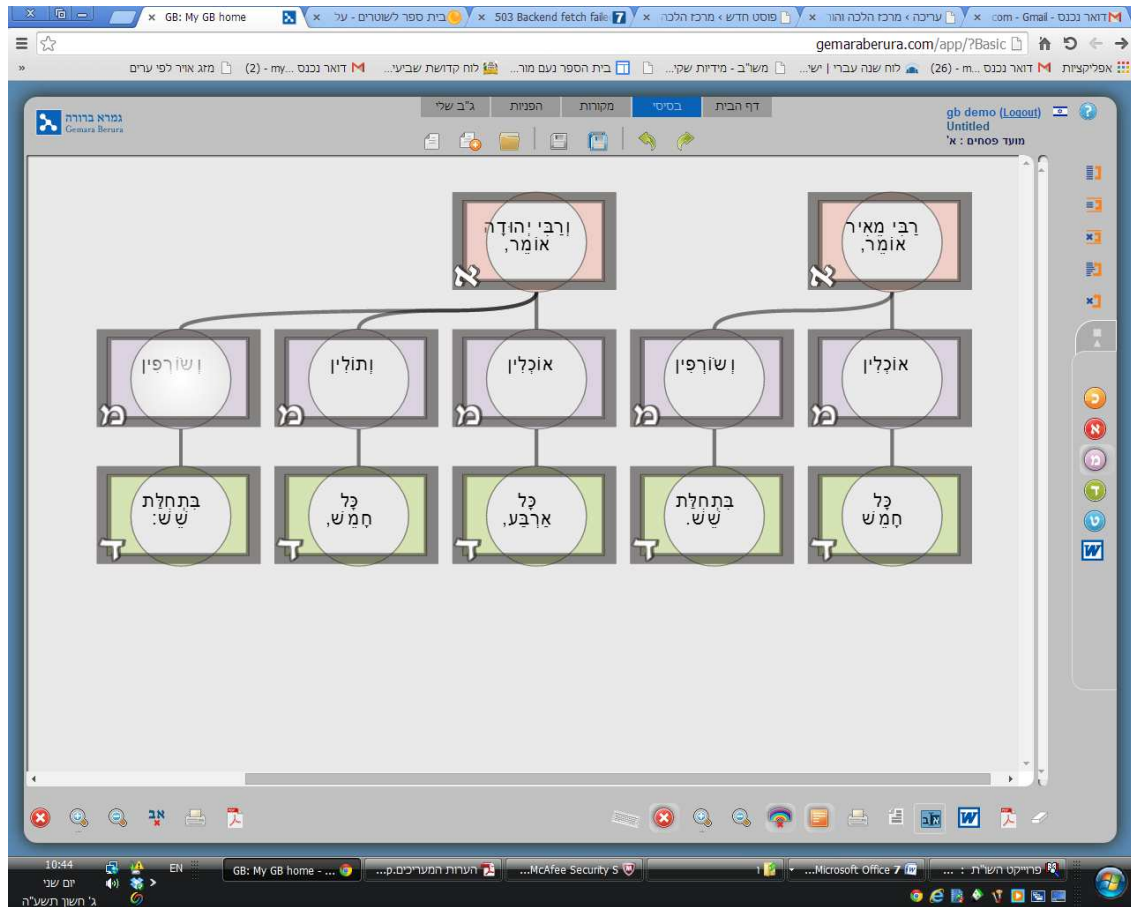
גוף השיעור

א. מבנה

במשימה 1 התלמידים מתבקשים ליצור תרשים כאמד"ט למשנה. יש לסייע לתלמידים לפי הצורך:

#קל לזהות את האומרים: רבי מאיר ורבי יהודה.

#לגבי המקרה והדין יש שתי דרכים לחלק את המשנה, לדוגמה:
אוכלין כל חמש, אפשר לומר שהדין הוא אוכלין (זו הפעולה שעושים) והמקרה הוא כל חמש (זהו הזמן שבו מתקיים הדין)
 אבל אפשר וכדאי להסביר אחרת: **המקרה הוא אוכלין** - אכילת חמץ, והדין הוא מתי יש לעשותה – **כל חמש**.
 כדאי להסביר כך משום שהמחלוקת במשנה היא לגבי הדין, ולא לגבי המקרה.
 ולכן התרשים יראה כך:

ב. לשון חכמים

המשנה מכילה במעט מילים את המרובה. משימה 2 מתייחסת להבנת המשפט הראשון 'אוכלין כל חמש' שכל אחת מן המילים בו מוכרת לתלמידים, אך המשפט אינו ברור להם כיוון שהוא כתוב בלשון קצרה וכן חסרות בו מילות קישור.

סעיפים ב,ג, במשימה 2 עוסקים במילה **תולין**. כדאי להסביר לתלמידים שתולין זה כמו 'תלוי' בשפה היום-

לדוגמה: האם נצא לטיול מחר? **תלוי** במזג האוויר – כלומר, זה כרגע בספק. תולין – בספק, לכן לא אוכלים ולא שורפים (אבל מותר ליהנות – בפרק הבא)

משימה 3 עוסקת בקצרה בשעות זמניות ובהקשר למשנה. אין כאן הקניה יסודית של המושג שעות זמניות ואין צורך להיכנס לחישובים, אלא רק תזכורת שמדובר בשעות שמתחילות מהזריחה ותלויות באורך היום.

זמן שריפת חמץ מסומן באיור, אך הזמנים של סוף אכילת חמץ לפי רבי מאיר ורבי יהודה לא מופיעים, התלמיד צריך לקרוא את המשנה או להסתכל בתרשים שבנה, ולראות היכן זה באיור השעות.

ג. הבנה ופרשנות

משימה 4 עוסקת בהבדל העקרוני שבין הדעות.

כדאי להקדים לביצוע המשימה דיון בע"פ בכיתה: במה מסכימים רבי מאיר ורבי יהודה? במה הם חולקים?

רואים זאת היטב בתרשים הכאמד"ט – שניהם סוברים שיש לשרוף חמץ בתחילת השעה השישית. המחלוקת היא על **סוף זמן אכילת חמץ**: האם מותר לאכול חמץ עד הזמן שבו שורפים חמץ, או שיש לסיים שעה קודם – בסוף השעה הרביעית.

משימה 5 עוסקת בטעמים לדעות.

מן התורה מתחיל איסור חמץ **מחצות היום** של יום י"ד בניסן (סוף השעה השישית הזמנית – תחילת השעה השביעית הזמנית).

אך כדי למנוע מצב שבו יהיו שיטעו בזמנים ויכשלו באיסור חמץ, קבעו חכמים זמנים מוקדמים לחצות יום י"ד בניסן: זמן מוקדם יותר בו יש להפסיק לאכול חמץ, וזמן מוקדם יותר לשריפת החמץ.

התנאים – רבי מאיר ורבי יהודה, חלקו בשאלה עד כמה יש להקדים את סוף זמן אכילת החמץ בערב פסח. רבי מאיר סובר שמותר לאכול חמץ עד סוף השעה החמישית, שעה לפני הזמן שהחמץ נאסר מהתורה. רבי יהודה סובר שמותר לאכול חמץ עד סוף השעה הרביעית, שעתיים לפני הזמן שהחמץ נאסר מהתורה, בשעה החמישית אין אוכלים חמץ וגם אין שורפים.

התנאים הסכימו על הזמן המוקדם שבו יש לשרוף את החמץ – בתחילת השעה הששית יש לשרוף את החמץ.

סיכום

חשוב שבסיכומו של השיעור התלמיד יבין שמהשנה דנה **בהרחקות של חכמים כדי שלא יכשלו בחמץ**.

מן התורה, למדנו בשיעור שעבר, איסורי חמץ מתחילים בחצות היום. חכמים הרחיקו את השריפה לתחילת שעה שישית (על זה אין מחלוקת) ועל סוף זמן אכילת חמץ ישנה מחלוקת עד כמה צריך להרחיק.